

ORIENT MITJA

Conxita Tarruell i Llonch

Empremtes de la Ruta de la Seda

Viatgem per Uzbekistan,
Oman, Líban i Jordània

S'inclouen
4 contes de
Rosa Pi
Masvidal

la maleta
del viatger

ORIENT MITJÀ

Conxita Tarruell i Llonch

Empremtes de la Ruta de la Seda

Viatgem per Uzbekistan,
Oman, Líban i Jordània

S'inclouen 4 contes
de Rosa Pi Masvidal

Pròleg de Teresa Costa-Gramunt

Tushita edicions

Empremtes de la Ruta de la Seda

Viatgem per Uzbekistan, Oman, Líban i Jordània

Conxita Tarruell i Llonch

Primera edició: març de 2024

© del text i les fotografies: Conxita Tarruell i Llonch (excepte allà on consten altres autors) <https://conxitat.com/>

- © del pròleg: Teresa Costa-Gramunt
- © dels quatre contes: Rosa Pi Masvidal
- © de les quatre il·lustracions dels contes: Marina Buxó Casanovas.
- © de les dues il·lustracions dels relats: Anna Sallés i Agustí Bartolomé.
- © del relat “Sensacions de Jordània”: Anna Sallés
- © del relat “Descobrint les joies ocultes d’Aqaba”: Agustí Bartolomé
- © del relat “Habitació 218”: José Eulogio Rouco Lamela
- © de l’epíleg: Joan Calixte Ferré Piqué
- © dels mapes i croquis: Marc Ancochea

Correcció ortogràfica i gramatical: Marta Callavé

© 2024 Tushita edicions
www.tushitaedicions.com
info@tushitaedicions.com

Disseny de la col·lecció i tractament de les cobertes: Marc Ancochea
Maquetació: Sir Gawain & Co

Logotip de la col·lecció: Icon made by Freepik from www.flaticon.com

Imprès a: Romanyà Valls
ISBN-13: 978-84-126988-9-3
Dipòsit legal: B 3915-2024
Thema/Ibic: WTL, 1FB, 2ADC, 3MR, DNB, BG 1FBJ, 1FCU, 1FBXM

No és permesa la reproducció total o parcial d’aquest llibre, ni el seu tractament informàtic, ni la seva transmissió a través de qualsevol mitjà, bé sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per enregistrament o d’altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Fotografia de la coberta: Madrassa Tilla Kori, Samarcanda (© Rosa Pi Masvidal).
Fotografia contracoberta: Posta de sol a Masqat (© José Eulogio Rouco Lamela).

A la família del Ghazi del Líban, que ens ha acollit a casa seva i amb qui hem compartit els seus costums.

ÍNDEX

Pròleg, de Teresa Costa-Gramunt | 11

JORDÀNIA 2019-2020 | 15

Mapa general de Jordània | 16

Com va començar tot | 17

Apunt general sobre Jordània | 17

Amman, una ciutat de contrastos | 20

Mosaics de Madaba i Mont Nebo | 24

La vall del Jordà i la mar Morta | 28

Petra, un museu a l'aire lliure | 30

Un passeig per la Petita Petra | 36

Àqaba, mar Roig i tren d'Hejaz | 38

Desert de Wadi Rum, campament | 42

Reserva de Dana i castell d'Ajloun | 45

Antigua ciutat romana de Jerash | 48

M'emporto la maleta plena de vivències | 51

Conte: “Un somni a Petra” de Rosa Pi Masvidal | 57

Relat i dibuix: “Sensacions de Jordània” d'Anna Sallés | 63

**Relat i dibuix: “Descobrint les joies ocultes d'Àqaba.”
d'Agustí Bartolomé | 67**

UZBEKISTAN 2021 | 75

Mapa general d'Uzbekistan | 76

Com va començar tot | 77

Apunt general sobre Uzbekistan | 78

Tashkent, la capital del país | 81

Khiva, antiga ciutat emmurallada | 88

Bukhara, el secret més ben guardat | 95

Samarcanda, màgica i entranyable | 103

Tornada a Catalunya, experiències de ruta | 116

M'emporto la maleta plena de vivències | 120

Relat d'autoficció: “Perduda per les madrasses de Samarcanda” | 123

Conte: “El tresor de l'avi”, de Rosa Pi Masvidal | 133

OMAN 2022 | 137

Mapa general d'Oman | 138

Com va començar tot | 139

Apunt general sobre Oman		139
Masqat, la capital moderna		143
La Corniche, rutes amb barca i <i>dhow</i>		148
Recorregut per Nakhal i Barka		149
Wadi Bani Awf, Al-Hamra i Gran Canó		151
Nizwa, cruïlla de rutes, importància estratègica		154
Bahla, Jabreen, Al-Ain i Misfah Al Ibriin		156
Mercats d'Ibra i de Sinaw		159
Campament al desert de Wahiba		161
Sur, ciutat marinera i costanera		163
Wadi Tiwi, Wadi Shab i Sink Hole		165
Valoració final del viatge		168
Comentaris dels companys de viatge a Oman		170
M'emporto la maleta plena de vivències		171

Conte: “Del wadi al desert”, de Rosa Pi Masvidal | 175

Relat: “Habitació 218”, de José Eulogio Rouco Lamela | 181

LÍBAN 2023 | 193

Mapa general del Líban		194
Com va començar tot		195
Apunt general sobre el Líban		195
Beirut, centre de la ciutat, el port i la Corniche		199
Tir i Sidó, ciutats costaneres amb diverses civilitzacions		212
Moussa, Beiteddine i cedres del Barouk		215
Gruta de Jeita, Riu Lycus i Santuari de Harissa		217
La vall de la Bekaa, i Anjar antiga ciutat omeia		220
Cedres de Becharre i vall de Qadisha		223
Baalbek, complex de temples		227
Byblos i Batroun, poblacions antigues de la costa		232
Trípoli, ciutat amb més caràcter àrab		234
M'emporto la maleta plena de vivències		241
Entrevista a Oriol Andrés Gallart		248

Conte: “El misteri de la motxilla verda”, de Rosa Pi Masvidal | 253

Epíleg, de Joan Calixte Ferré Piqué | 263

Nota de l'autora i agraïments		271
Bibliografia		273
Recull fotogràfic		281-296

PRÒLEG

La Ruta de la Seda està considerada patrimoni de la humanitat. El més famós viatger que va fer aquesta ruta des d'Europa fins a Àsia va ser l'explorador i comerciant venecià del segle XIII Marco Polo. La crònica dels seus viatges està publicada a *Il Milione*, o *Llibre de les meravelles del món*. Sens dubte, la lectura d'aquest viatge deu haver incitat la curiositat i el desig de les ànimes viatgeres de totes les èpoques.

Els viatges tenen tres etapes: la programació (encara que només sigui amb la imaginació!), el viatge en ell mateix i el record. Però si qui viatja és una escriptora, aleshores cal afegir una quarta etapa: la crònica escrita del viatge. I si qui viatja és una ànima curiosa encara s'hi hauria de sumar la manera personal de posar per escrit les impressions exploradores del viatge, com en l'escriptura del relat hi ressalta la seva mirada singular sobre la realitat visitada, contemplada, apreciada. És el cas de la Conxita Tarruell Llonch, que ja porta en la seva maleta vital, la que ella anomena «maleta plena de vivències», una bona pila de viatges que han enriquit, i de quina manera, la seva oberta forma de veure i de percebre el món, gràcies a les seves inquietuds pedagògiques, socials, culturals i espirituals, aspectes de signe humanístic que els lectors també trobaran ressenyats en aquest llibre, *Empremtes de la Ruta de la Seda*, que és, per ara!, el seu darrer llibre de viatges.

En les seves *Memòries*, va escriure la princesa Ekaterina Romanovna Dashkova (1743-1810): «Quan les persones il·lustres viatgen només se'ls ensenya la part més favorable de la realitat; tot està amanit per tal que contemplin l'exterior il·lusori de les coses». Aquesta princesa, que va viatjar per les corts de l'Europa del seu temps, era política, escriptora i lingüista, una dona culta i de caràcter. Quan una cosa no li agradava deia: «M'abstindré de descriure aquest país [Suïssa], atès que plomes més destres que jo ja ho han fet; resto satisfeta de poder anomenar les perso-

nes que hi vaig conèixer». L'autora dona molta importància a les impressions que li causen els mandatariis, els nobles, els intel·lectuals o els artistes que va coneixent pel camí. L'escriptora, dins la limitació dels seus viatges com a persona il·lustre de la cort russa, amb preferència centra els seus escrits en la part humana dels seus viatges.

Aquesta preocupació per veure més enllà del que s'ensenya, d'explorar i descobrir la realitat ambient més enllà del que pot resultar més favorable a la vista, aquest sentiment d'empatia, d'interès per contactar, dialogar i fer amistat amb la gent del país, són trets característics de la narrativa de viatges de la Conxita Tarruell Llonch. Els viatges de la Conxita són una autèntica immersió humana en els països als quals viatja, en el cas que aquí ens ocupa, indrets de la fascinant Ruta de la Seda. I així, amb la seva escriptura càlida, dinàmica i pròxima a l'oïda dels lectors, l'escriptora viatgera va desgranant en primera instància el relat de la coneixença del país que visita, les dades geogràfiques, històriques, culturals, artístiques i espirituals que diferencien uns països dels altres, justament els pols d'atracció per emprendre el viatge: és la part exòtica dels llocs el que més atrau, és la part desconeguda la que és objecte de més interès per part del viatger assedegat d'aprenentatges, de coneixences. En segona instància, la Conxita Tarruell Llonch ofereix als lectors el vivíssim relat de la seva aventura viatgera que des de fa ja uns anys està acompanyada per l'amiga Rosa Pi Masvidal, la qual, mercès a les seves observacions, escriu contes imaginatius que reflecteixen les impressions del lloc, i que els lectors trobaran al final de cada apartat.

Arribats fins aquí, és el moment de fer una ullada a l'índex, de fer atenció als apartats que integren el llibre *Empremtes de la Ruta de la Seda*. De seguida agafen ganes de llegir què n'ha escrit, la Conxita, d'aquests llocs que tenen tants ressos mítics, llegendaris, literaris i culturals: Uzbekistan, amb Bukhara i el seu secret més ben guardat, Samarcanda, màgica i entranyable...; Oman, amb Masqat, la capital moderna, Nizwa, cruïlla de rutes estratègiques, els mercats d'Ibra i de Sinaw...; Líban, amb Beirut, Tir i Sidó, els cedres de Becharre, Trípoli, la ciutat amb més caràcter àrab..., i, finalment, Jordània, amb la vall del Jordà i la mar Morta, Petra, el mar Roig, l'antiga ciutat romana de Jerash... Els punts suspensius

indiquen que en cada capítol hi ha molt més: hi ha també la visita a llocs que ja només per la seva meravellosa sonoritat constitueixen una atractiva invitació a la lectura d'*Empremtes de la Ruta de la Seda*, de Conxita Tarruell Llonch.

Al final de cada capítol dels quatre que componen *Empremtes de la Ruta de la Seda*, en els quals la Conxita narra de manera vigorosa i contrapuntada amb les seves opinions els viatges a Uzbekistan, Oman, Líban i Jordània, indrets que formen part de l'imaginari oriental que sens dubte despertaran la imaginació dels lectors, s'hi incorporen un relat de José Eulogio Rouco Lamela (Oman), l'entrevista a Joan Cabasés (Líban), l'entrevista a Oriol Andrés Gallart (Líban), i els relats d'Anna Sallés i d'Agustí Bartolomé (Jordània). Aquest esplet de veus que juntament a la de la Rosa Pi Masvidal acompanyen l'autora, veus que agermana a la veu de la seva experiència literària que són el seus viatges escrits de la manera minuciosa, agradosa i espurnejant com acostuma, enllaça amb l'epíleg escrit per Joan Ferré Piqué, que la Conxita va conèixer ja fa molts anys en un dels seus viatges. A mi m'ha estat ofert obrir la porta amb aquest pròleg, i dono les gràcies a la Conxita per l'honor, a una sèrie de vivències viatgeres que els lectors no oblidaran, ja que el perfum d'Uzbekistan, Oman, Líban i Jordània arriba fins aquí... Només cal obrir el llibre i entrar en la llum i l'aire daurat d'aquests espais exòtics i enlluernadors que són fites importants en la Ruta de la Seda. Les fotografies que s'inclouen en el llibre posen el paisatge i els monuments a la vista, però sobretot posen el rostre humà a l'aventura emocional i intel·lectual en sòlida harmonia, d'una viatgera escriptora com és la Conxita Tarruell Llonch.

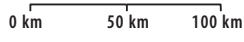
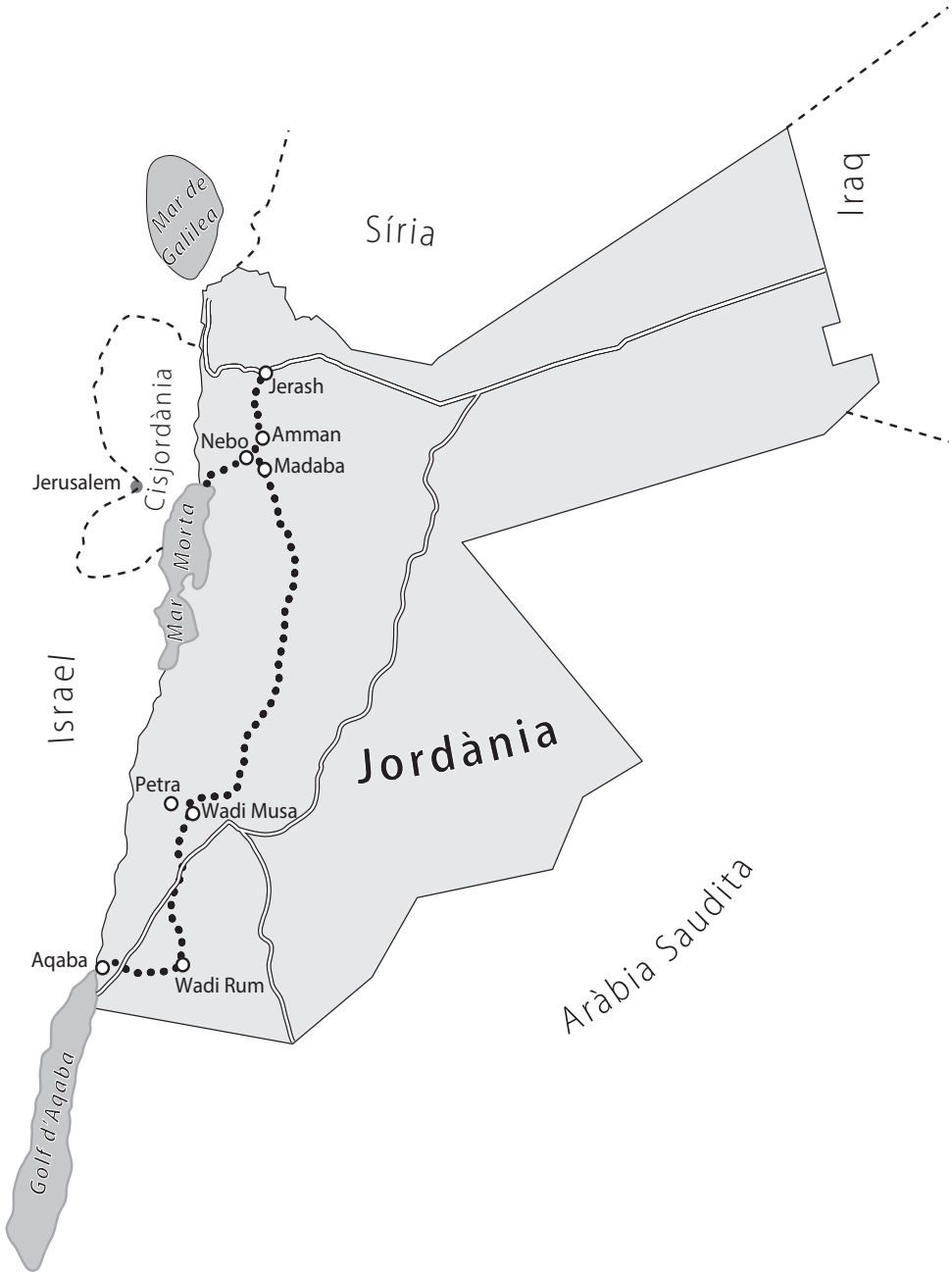
Teresa Costa-Gramunt

Clos Sukkot, Vilanova i la Geltrú, desembre 2023

VIATGE A JORDÀNIA

2019-2020

COM VA COMENÇAR TOT

El pla del viatge per Cap d'Any era d'anar a Ghana, però quan ja ho teníem tot mig emparaulat, els de l'agència ens van dir que s'havia de cancel·lar per un contratemps. Llavors ens van fer diverses propostes i quan vaig veure Jordània, em va connectar amb el viatge a Israel de l'any 1999, on no va ser possible fer-hi l'extensió. Em fascinava tenir l'oportunitat d'anar-hi després de vint anys. Va coincidir que la Rosa també tenia interès per aquest país. Per fi podríem visitar Petra, una de les set meravelles del món, flotar a la mar Morta i caminar pel mig del desert de Wadi Rum. Ens vàrem decidir per anar-hi amb l'agència de viatges Kareba.

El trajecte amb avió fins a Istanbul ha durat tres hores, el vol ha estat força agradable. Ens ha vingut a rebre una hostessa a la porta de l'avió. Ens ha dit que anàvem justos de temps per fer el trasllat i no fer cues. L'hem seguit a pas ràpid i al final hem aconseguit arribar a temps per agafar el vol que ens portarà a Amman.

APUNT GENERAL SOBRE JORDÀNIA

Està situada al nord de la península Aràbiga, al Pròxim Orient. Limita al nord amb Síria, a l'est amb Iraq, al sud amb l'Aràbia Saudita i a l'oest amb Israel i Palestina. El país es divideix en tres parts: la vall del Jordà, l'altiplà Oriental i el desert.

El clima es caracteritza per grans variacions estacionals respecte a la temperatura i a les precipitacions durant l'hivern i l'estiu. L'hivern és fred, sobretot als llocs més elevats. L'estiu és calorós i sec, amb les nits fresques. A la vall del Jordà, a l'agost, es pot arribar a 48° de màxima, i al desert acostumen a passar de 40° a l'estiu. És un dels països del món amb més escassetat d'aigua. El riu principal del país, el Jordà, ha perdut més del 90% de la seva llera a causa de la desviació per a la construcció de preses. Les estacions ideals per visitar Jordània són la primavera i la tardor.

La majoria de la població sembla homogènia però hi ha una gran diversitat de comunitats que donen caràcter a la seva cultura com beduïns, circassians, txetxens i cristians. Tots ells segueixen mantenint la seva identitat ètnica i religiosa al mateix temps que s'integren en la cultura jordana. De la població de Jordània, el 91% aproximadament viu en àrees urbanes, mentre que només al voltant del 9% són nòmades o viuen en zones rurals. A més, el 60% de la població són palestins que tenen també la nacionalitat jordana.

La religió oficial de l'estat és l'islam. Més del 90% dels jordans són musulmans sunnites i al votant del 6% són cristians, dels quals la majoria pertanyen a l'església grega ortodoxa, catòlics, armenis i coptes.

Quant a l'economia, a causa de l'escàs desenvolupament de la seva indústria i la poca quantitat de recursos naturals, juntament amb la poca producció agrícola, Jordània no pot dependre per si mateixa de la seva economia, pel que ha de complementar-se amb l'ajuda exterior, principalment dels països àrabs, rics en petroli.

L'educació ha tingut un gran desenvolupament en les últimes dècades, inclús després de l'afluència de cents de mils de refugiats palestins. L'educació pública en el primer nivell, als cinc anys, és obligatòria i gratuïta, però els llibres cal pagar-los. Al nivell secundari hi accedeixen la major part dels nens. Avui dia, hi ha força escoles privades. El país compta amb universitats estatals i privades.

La cultura es destaca per la música i la dansa, i en la literatura, un dels més grans poetes és Mustafà Wahbi al-Tall, conegut com *Arar*. Quant a l'arquitectura, els monuments arqueològics més importants de Jordània i uns dels més coneguts del món són els temples i tombes tallades a la roca de l'època nabatea a Petra. A més, les ruïnes de Jerash o el teatre d'Amman són els principals testimonis de la presència romana a l'antiga Jordània. Per altra banda, els castells medievals són les restes de l'època de dominació dels croats. Finalment, es destaquen els mosaics bizantins de Madaba considerats com una de les grans obres de l'art de Bizanci.

La cuina jordana reflecteix la rica cultura culinària de les civilitzacions que al llarg de la història han habitat aquesta terra, com la hitita, l'assíria, la persa, la grega, la romana, la bizantina, la turca i la britànica. Hi ha un gran nombre de *mezzes* i kebabs, però els plats més cerimoniosos són el *mansaf*, que conté xai i arròs amb salsa de iogurt, i el *kenafah*, unes postres fetes amb una massa de pasta a la qual s'hi afegeix formatge, mantega, sucre, aigua i suc de llimona. El cafè se serveix amb petites tasses d'una cafetera amb un mànec molt llarg. El gra de cafè es torra al foc, és fort i perfumat amb uns grans de cardamom. La hospitalitat jordana no permet al convidat deixar de menjar fins que estigui completament tip.

Jordània té una rica història que es remunta a l'antiguitat. Va ser part de diverses civilitzacions, incloent-hi els nabateus, un poble àrab de fa més de dos mil anys que va construir la famosa ciutat de Petra. El van convertir en un important punt de trobada de la Ruta de la Seda i d'altres rutes comercials que unien Xina, Índia i Aràbia del sud amb Egipte, Síria, Grècia i Roma. Jordània va ser una part important de l'Imperi romà, època en què hi va haver un nou impuls del comerç a través de les rutes de les caravanes que es dirigien a la península Aràbiga. També va prosperar el port d'Àqaba. Més tard va formar part de l'Imperi bizantí, període en què el cristianisme es va convertir en religió oficial i es van desenvolupar ciutats com l'actual Jerash. Al segle VII, va ser conquerida per l'islam i es va convertir en part del món àrab.

Durant segles va estar sota el domini otomà, fins al final de la Primera Guerra Mundial. Després de la guerra, Jordània va ser governada pel Regne Unit. L'any 1946 va aconseguir la seva independència, encara que va mantenir una relació especial amb el Regne Unit. Va ser establerta la monarquia haiximita, amb el rei Abdullah I com a primer monarca. Jordània es va convertir en un estat independent i ha mantingut la seva estabilitat política. El rei Hussein va ser anomenat rei l'any 1952. Durant el seu regnat, va viure diversos esdeveniments importants, incloent-hi conflictes regionals. Va jugar un paper clau en els esforços de pau a la regió, participant activament en les negociacions de pau amb Israel. Va establir relacions amb diversos líders mundials i va ser un defen-

sor de la cooperació regional. La seva mort el 1999 va marcar la successió del seu fill, el rei Abdullah II. Va néixer a Amman l'any 1962 i va ser educat a Jordània, Gran Bretanya i els Estats Units. Està casat amb la reina Rania i tenen dos fills, els prínceps Hussein i Hashem, i dues filles, les princeses Iman i Salma. Durant el seu regnat, ha mantingut la tradició de la monarquia haiximita. Ha continuat els esforços del seu pare, el rei Hussein, en la recerca de solucions per al conflicte israelià-palestí i ha defensat una regió més estable mitjançant el diàleg i la cooperació. En l'actualitat, Jordània ha crescut com una nació moderna, amb una economia diversificada i un sector turístic que destaca per les seves atraccions històriques.

En resum, Jordània és un país amb una història rica i complexa, que ha estat un lloc de diverses civilitzacions i ha jugat un paper important en el context regional, especialment en el conflicte israelià-palestí.

AMMAN, UNA CIUTAT DE CONTRASTOS

El primer dia, quan arribem, anem a visitar Amman, la capital de Jordània. Una de les ciutats més antigues del món que ha estat contínuament habitada i per on hi han passat la majoria de les civilitzacions que han travessat la zona. Ens ajuntem amb quatre viatgers catalans: el Jordi, l'Ivan, el Gabriel i la Jordina. Malgrat que està plovent i fa força fred anem fins a les muralles de la ciutadella Omeia, situada a la part alta d'Amman, des d'on admirem la ciutat en els seus tres-cents seixanta graus. Es veu la zona més poblada i pobre. És la part històrica, que està edificada i envoltada de set turons, on s'instal·laren els primers pobladors prehistòrics, romans i àrabs.

Visitem el Museu Arqueològic, situat dins de la ciutadella, que està ple d'escultures antigues des de la prehistòria al segle xv. Hi ha una escultura de dos caps que es considera la més antiga del món. Faig una fotografia de les restes del temple d'Hèrcules, que corona un dels set turons d'Amman, on hi destaca una mà gegant. Va ser construït durant el regnat del romà Marc Aureli

i es creu que va ser un temple dedicat al déu Hèrcules. Des del mirador hi ha unes vistes excel·lents i es veu gran part del centre de la ciutat.

Passegem pel centre de la ciutat i anem a visitar el Jordan Museum, un dels millors d'Orient Mitjà. Situat en un edifici modern al costat de l'ajuntament, il·lustra la història dels primers habitants fins a l'època moderna, passant per civilitzacions com la nabatea. Hi trobem la part jordana dels manuscrits de la mar Morta. He trobat curiós un aparell en què hi poses el teu nom i surt imprès en diverses llengües, ho he provat en llenguatge àrab amb el meu nom i els de la família i m'ha agradat emportar-me aquest record. La visita al museu m'ha ajudat a entendre més la història d'aquest país. A continuació, entrem a l'edifici de l'ajuntament on hi ha una maqueta de tota la ciutat. La noia responsable, que desprèn molta fragància i porta un vestit de colors elegant, ens mostra amb un punter làser tots els llocs més emblemàtics de la ciutat. Quan sortim ens regala un plànol que conté informació dels llocs més importants del país.

Més tard anem al Wold Jordan Center, un edifici modern amb vistes a les muralles. Hi ha una botiga amb objectes artesans bonics. Trobo un llibre sobre la família reial i un altre sobre Abdalà II. En aquest país tenen una gran devoció pels seus reis. Ens asseiem al bar amb vistes a la ciutatella. Quan sortim es posa a ploure, tot i

així anem a fer una volta pel Down Street, que està ple de cafès, restaurants i botigues. Alguns carrers estan adornats amb llumetes de colors. Em sorprèn passar per un bar on només hi ha dones que van vestides modernes i fumen narguil. Penso que potser són noies que deuen estudiar a l'estranger.

Tot seguit baixem unes escales que arriben fins davant la Gran Mesquita de Hussein, en ple centre de la ciutat. La mesquita original que estava en aquest mateix assentament va ser construïda l'any 640 pel segon califa de l'islam. Va ser reedificada en pedra rosa i blanca l'any 1924 per ordre del rei Abdullah I. La van restaurar sota la direcció del rei Hussein l'any 1987. És una de les tres mesquites més importants d'Amman, juntament amb la del rei Abdullah I, que té la cúpula de mosaic blau i és la més antiga de la ciutat. La Rosa i jo entrem a la Gran Mesquita, a la part destinada a les dones. Ens traiem les sabates i ens posem unes xanquetes que hi ha a la porta, ens cobrim el cap amb un mocador i pugem a la sala de dalt. És un espai agradable i acollidor, m'assec en una cadira, medito i em sento en pau.

Anem a la plaça Haiximita, el cor d'Amman, està molt animada amb cafeteries i famílies que passegen. Visitem el teatre romà, que va ser edificat en el segle II amb capacitat per a sis mil espectadors. Consistia en tres trams de seients segons la categoria dels assistents. El fòrum va ser construït enfront del teatre entre l'any 189 i 190. La seva acústica és impressionant, així com la seva alçada i l'arquitectura excavada al turó. En l'actualitat s'utilitza per a representacions teatrals. Al costat hi ha l'Odeó, construït el segle II, un teatre estret amb capacitat per a cinc-centes persones que avui dia s'utilitza per a concerts i recitals. El nimfeu és la font acabada l'any 191 i dedicada a les nimfes de l'aigua.

Al cap d'una estona anem a un restaurant que ens han recomanat. Prenem kebab, patates, hummus, pa de pita, ceba i una salsa de tomàquet una mica picant.

En sortir, trobem una parada on serveixen cafè turc en una tassa de terrissa, el tasto i el trobo una mica amargant, ja que no hi estic acostumada.

A continuació, passegem per aquesta ciutat plena de contrastos, amb cafès sofisticats, centres comercials lluents, carrerons estrets i

sinuosos. Les paradetes a les places creen el seu ambient de mercat, on el present conviu amb les restes arqueològiques del passat romà i romeia. Fem una volta pel mercat i trobem gran diversitat de colors amb molta gent amunt i avall. Veiem homes que criden per vendre els seus productes com fruites, verdures, espècies i fruits secs. Em sorprèn que no hi ha cap dona que sigui venedora. Això sí, entre les que van a comprar, enmig de les que porten mocador al cap, hi ha noies joves vestides amb malles arrapades i botes, a l'estil europeu. Ens aturem davant d'una parada on hi ha un noi que torra cacauets i pipes. Enfront hi ha un forn de pa amb un altre noi que està amassant la farina amb molta agilitat. Tant l'un com l'altre, en veure que els observem mentre treballen, encara hi posen més energia. Els agrada veure que valorem la seva feina i ens regalen pipes, cacauets i pa. En marxar he vist un home amb un barba blanca que està resant seguint el mòbil, ho he trobat curiós.

Al capvespre anem a dalt de la terrassa d'un bar amb vistes a la Gran Mesquita de Hussein. Demanem una xixa o narguil, una pipa d'aigua d'origen oriental que ens anem passant els sis viatgers. M'agrada força, sobretot pel gust de llimona. Es crea un ambient d'harmonia entre nosaltres i ens fem un tip de riure, sembla que ens coneguem de tota la vida. De sobte, sentim el muetzi que crida a l'oració des del minaret. Em quedo una bona estona contemplant des dels finestrals, mentre es pon el sol darrere la mesquita il·luminada, a un costat surt la lluna, i un estel a dalt del minaret. Tot està connectat amb equilibri i penso que em portarà bons auguris. En aquests moments em sento en pau i feliç d'estar aquí, un lloc que en principi m'era estrany, però que ara se'm fa més proper. Hem passat un temps agradable caminant enmig dels carrers deixant-nos empeltar de la seva gent amable i acollidora.

Més tard anem les tres dones al hammam Harem Sultan. L'edifici vol imitar un harem on es veuen finestres amb reixes. Demanem per fer una sessió d'una hora. Ens diuen que pugem al pis de dalt on ens reben dues noies del Sudan que són germanes. Ens reparteixen tres peces, consisteixen en una gorra pel cap, uns bombatxos i una altra peça per tapar-se els pits. Quan ens veiem al mirall ens agafa un atac de riure perquè semblen pallasses.

Seguim diversos passos. Primer fem un recorregut per un spa fred i un de calent i a continuació ens serveixen una beguda d'hibisc.

Estirades sobre una pedra calenta, ens fan un píling amb un fregall per tot el cos, després d'una dutxa ens unten amb fang de la mar Morta, i tot seguit anem a la sauna. Ens posen unes sals que desprenen bona olor i a continuació anem a fer un bany de vapor. Ens ensabonen amb una funda de pell de cabra que sembla una coixinera tota plena de sabó mentre ens donen copets a l'esquena i ens fan un massatge. Ens donen un sabó per rentar-nos el cap a la dutxa i ens esbandim. Finalment ens assequem amb una tovallola.

Sortim renovades, a punt per anar a descansar i encantades amb aquesta experiència. Ens sentim amb força per conèixer noves ciutats i ens acomiadem d'Amman.

MOSAICS DE MADABA I MONT NEBO

De bon matí ens ve a buscar la Pilar, que serà la nostra guia, acompanyada del conductor Anuar. Ens presenta els dinou viatgers que farem junts la ruta durant aquests dies. Ens diu que és nascuda a Granada però ja fa temps que viu aquí. És la primera dona que va ser guia, ara ja n'hi ha unes quaranta, però la majoria són russes. Sortim d'Amman en direcció a Madaba, situada a trenta quilòmetres de la capital. Durant el trajecte ens informa:

—La fertilitat d'aquestes valls ha fet d'aquest lloc un punt estratègic durant tres mil cinc-cents anys. A l'era bizantina, la ciutat es va convertir en un bisbat, temps en el qual es van confeccionar els mosaics. Madaba, coneguda també com a Medaba, és un dels llocs més memorables de Terra Santa. És famosa per la quantitat de mosaics bizantins trobats al subsol de les esglésies de moltes cases i sobretot per l'escola que els fabrica, l'única d'aquest tipus a l'Orient Mitjà. Els fabricants de mosaic van crear les seves obres mestres amb petits trossos de pedra. La varietat dels colors intensos en les pedres de la regió donen als mosaics la seva vibrant qualitat. Necessitaven molt de temps per a la seva construcció, per aquest motiu eren cars i només es trobaven a les esglésies i altres edificis importants, així com a les cases dels més rics.

Els dissenys mostren dibuixos amb un ampli repertori de motius. El món de la natura es representa en tota la seva varietat: flors, plantes, arbres, ocells, peixos i altres animals. Els treballs de l'home es plasmaven en activitats de caça, pesca, ramaderia, escenes marines i representacions de ciutats. La mitologia grecoromana és una altra rica font, com els déus i les deesses. Els dibuixos geomètrics són també comuns, particularment en els marcs, intercalant cintes i cercles, diamants, estrelles i fulles. Molts mosaics inclouen inscripcions gregues amb les quals els artistes donaven a entendre el tema.

Quan arribem a l'església ortodoxa grega de Sant Jordi encara no s'ha acabat la missa i no hi podem entrar. Aprofitem per anar a fer una volta per aquesta ciutat tranquil·la i fàcil de recórrer a peu, on les distàncies que separen els diferents llocs són relativament petites. Entrem en una església evangèlica on hi trobem una senyora molt amable amb qui conversem una estona. Tot seguit anem a una mesquita, està molt polida i endreçada però en aquest moment no hi ha ningú. Volem anar a la catedral de Joan Baptista, que conserva gran part dels mosaics, però ja no ens queda temps perquè hem de tornar.

Entrem a l'església ortodoxa de Sant Jordi, que va ser construïda en ple centre de la ciutat l'any 1896 sobre les restes d'una església bizantina. Faig una fotografia del mosaic on posa el nom de l'església. Entrem on hi ha el paviment que conserva el mosaic, una peça molt antiga realitzada el segle VI. És coneix com el Mapa de Terra Santa. La Pilar explica:

—El mosaic es va trobar íntegre, però a la fi del segle XVIII, en construir l'església, es va destrossar una part. Constava de dos milions de pedres en el seu disseny original. Malgrat que només queda intacte un terç del mapa, els arqueòlegs han pogut identificar els cent cinquanta llocs que hi apareixen, gràcies a l'exacta representació dels elements naturals com el riu Nil, el Jordà o la mar Morta. Constitueix un excepcional document de geografia bíblica des de la zona de Tir i Sidó al delta del Nil, i del mar fins al desert. Al centre hi ha representat Jerusalem, subratllant la seva importància com a focus de cristiandat. Hi estan senyalats quasi tots els monuments i edificis importants. A més de la muralla i les portes, es veu clarament la calçada romana que parteix d'una plaça on s'aprecia una columna i l'església del Sant Sepulcre. Al voltant de Jerusalem hi apareixen nombroses poblacions com Hebron, Gaza i Jericó. També s'hi distingeixen *wadis*, muntanyes, valls i rius.

Em crida l'atenció que els peixos de la mar Morta estan en posició invertida al mar, com remuntant el riu per fugir de l'aigua salada. He quedat impactada dels mosaics tan bonics, que m'han aportat informació històrica. També m'ha captivat l'escultura de sant Jordi, que m'ha connectat amb Catalunya.

Sortim de Madaba i ens dirigim cap al mont Nebo o mont Profeta, situat a vuit-cents metres d'alçada. És el lloc sagrat més reverenciat de Jordània, ja que és la muntanya on Moisès va veure la terra promesa i on va morir, sense entrar mai en aquelles terres. Segons la Bíblia, Iahvè va ordenar a Moisès pujar al mont Nebo per contemplar la terra de Canà abans de morir. Ha estat un lloc de peregrinació des dels primers cristians. La viatgera i escriptora hispanoromana del segle IV, Egèria, neboda de l'emperador Teodosi, que va venir de Galícia a Jerusalem, va escriure el seu diari de peregrinatge quan va visitar Terra Santa. Gràcies a ella s'han recollit informacions importants, com l'església en forma de trèvol dedicada a Moisès.

Quan arribem anem al mirador natural sobre la vall del riu Jordà. Com que fa un dia clar podem gaudir d'unes vistes espectaculars de la depressió de la mar Morta, i veiem Jerusalem i Jericó. A la terrassa panoràmica trobem una escultura de bronze que repre-

senta una serp enroscada en un bastó que s'ha dissenyat en honor al profeta Moisès, representa l'ascensió de Moisès en la terra àrida i la creu on Jesús va ser crucificat. En faig una fotografia de record.

En l'avinguda de l'accés al santuari podem veure un monument monolític en honor al Llibre de l'amor entre les nacions. Està inspirat en els textos sagrats de les tres religions monoteistes: la Torà, l'Evangelí i l'Alcorà. Està gravat en grec, llatí i àrab i transmet el missatge: "Déu és amor".

A dalt del cim de l'acròpolis es va construir l'església de Sant Jordi, l'any 1933. El terreny va ser comprat pels franciscans amb base central a Jerusalem. Quedaven les ruïnes i ells la van anar restaurant a poc a poc i es van encarregar de l'edificació d'un nou santuari sobre el monestir bizantí. Han estat trobades sis tombes de diverses èpoques, excavades a la roca sota del pis dels mosaics. Fem la visita permesa per a totes les religions. A dins es conserva un mosaic en el seu estat original. En la nau central, es troba el mosaic que està envoltat per creus gamades, representant escenes de l'època, animals i collites. En el panell quadrangular es poden identificar retrats de les quatre estacions, intercalats amb flora i fauna. Ha estat molt interessant veure les restes de columnes d'esglésies bizantines i, sobretot, la gran preciositat de mosaics.

Aquest llibre recull els relats de quatre viatges que va fer l'autora amb la seva amiga Rosa a països per on passava la Ruta de la Seda: Jordània, Uzbekistan, Oman i Líban. Es van motivar a anar a Uzbekistan per conèixer l'exotisme d'aquestes terres, sobretot de Samarcanda, considerada una cruïlla de camins, i per visitar Bukhara, un referent de la cultura islàmica de l'Àsia central. En el viatge a Jordània van trepitjar Petra, una de les set meravelles del món, van gaudir flotant a la mar Morta i caminant pel mig del desert de Wadi Rum. Els va captivar anar al Líban, un país petit en un racó del Mediterrani amb una gran varietat paisatgística i una gran riquesa multicultural. Admiren els libanesos per la seva resiliència, perquè malgrat les dificultats, tenen la força per superar-les i renovar-se. El viatge a Oman va sorgir de l'interès per la ruta de l'encens en aquest país que abasta milers de quilòmetres de platges verges enfront de l'Índic. Van passar dels *wadis* que evoquen la riquesa oculta d'Aràbia fins als deserts amb dunes. Van gaudir d'un bany refrescant a les aigües de color turquesa del Wadi Shab amb cascades de tons verds i blaus protegides per altíssimes muntanyes.

És un llibre de viatges acompanyat d'imatges i de mapes, on es combina la no-ficció i la ficció per mitjà dels contes, on la Rosa s'inspira a través dels paisatges i de la seva gent. L'autora s'estrena amb un relat d'autoficció sobre Samarcanda, amplia coneixements entrevistant periodistes i recull les col·laboracions de relats d'altres viatgers, acompanyats d'il·lustracions.

